

ПОЗИЦИЈА И АКТИВНОСТ УЧЕНИКА У ТРАДИЦИОНАЛНОЈ И ИНТЕРАКТИВНОЈ НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ

Мр Силва Добраш

Инспектор-просвјетни савјтник за српски језик и књижевност

Републички педагошки завод

*ШТО ЧУЈЕМ-ЗАБОРАВИМ
ШТО ВИДИМ-ТОГА СЕ СЈЕЋАМ
ШТО РАДИМ-РАЗУМИЈЕМ*

КИНЕСКА ПОСЛОВИЦА

Резиме: У овом раду се компарира традиционална и интерактивна настава граматике ако се имају у виду **позиције и активности ученика**, те у реалним оквирима се постављају предности и недостаци и једне и друге наставе. Ако кажемо да традиционална настава инсистира на форми, а интерактивна на материји, онда морамо нагласити да се ове двије компоненте не искључују, него су међусобно условљене.

Кључне ријечи: ученик, традиционална настава, интерактивна настава, граматика

Полазећи од самог концепта традиционалне наставе, који код нас убједљиво преовлађује, подразумева се да ученик треба да се оптерети што већом количином информација. То је рецидив некадашњих наставних планова и програма чија је погрешна усмјереност довела ученике у позицију да памте, а не мисле. Укратко, ученици су у позицији да не могу да бирају како ће изгледати њихови часови, у овом случају граматике, али се надамо да ће ово истраживање показати који елементи традиционалне и интерактивне наставе највише одговарају ученицима.

Чињеница је да институционално образовање не може обезбиједити појединцу: знања, вјештине, навике и остале потенцијале којим ће се служити током цијелог живота. Управо због тога неопходно је ученицима обезбиједити доживотно образовање. Ученике треба тако припремити да брзо и ефикасно усвајају нова знања јер ће она којима већ располажу брзо постати недовољна и застарјела. Данашња школа мора напустити меморијско-репродуктивну функцију и оријентисати се на учење учења као приоритет. У савременој педагошкој литератури налазимо да је основни циљ образовања оспособити ученике да самостално уче и раде, те да науче како правилно учити. Постаје све примарније оспособити ученике за самосталан рад, за избор и проналажење информација, те њихову обраду и употребу.

Правилно усмјеравање ученика је заправо фактор који чини било који педагошки систем, јер се њиме остварује задани циљ перманентног образовања. Реформом школства покренули смо лавину неријешених питања и проблема у нашој настави. Позиција ученика у

васпитно-образовном раду, активност ученика у учионици и многа друга питања стоје отворена. Та питања су теоријски добро обрађена и практично се примјењују у школама. Неизбежно је питање **позиције** (улоге) ученика у самом наставном процесу. Ученици процес учења прате са високим степеном осамостаљивања при усвајању одређених информација, а наставници тај процес прате одговарајућим питањима и задацима, имајући у виду индивидуални темпо сваког ученика. Наравно, ово се односи на идеалне услове у настави, но сигурно да ће се мотивацијска активност ученика повећати ако је наставни садржај припремљен тако да строго поштује логичку поступност која је итекако важна у настави граматике. Наставник треба потпуно активирати све индивидуалне могућности сваког ученика и ниво извођења наставе ускладити са ученичким могућностима. Ако настава граматике активира више менталне процесе, онда ће сигурно ученици са позиције пасивног посматрача и слушаоца прећи на позицију активног субјекта у настави. У интерактивној настави граматике властитим напором и залагањем, али и уз помоћ наставника, ученик усваја знања тако што максимално развија мисаону активност расуђивања, осмишљавања чији резултат је сазнање и усвајање нечег новог.

У интерактивну наставу српског језика, а посебно граматике, улази се са опрезом, можда чак и страховањем, јер методичка литература врло мало, готово никако, не посвећује пажњу овој области. Стално критиковање постојеће организације наставе, па и наставе језика, довело је до подијељених мишљења и међу самим наставницима. Једни су инсистирали да се часови граматике интерпретирају традиционалним, досад потврђеним методама, док су други малобројнији, искушавали, опрезно и бојажљиво интерактивну наставу граматике.

Ево неколико доминирајућих обиљежја традиционалне и интерактивне наставе граматике:

Традиционална настава: ученици су претежно у позицији слушалаца, углавном незнатна интеракција наставник-ученик, најчешће репродуковање садржаја, ученици углавном нису довољно заинтересовани за рад и запостављено је самостално учење.

Интерактивна настава: претежно директан однос према садржају учења, појачана интеракција наставник-ученик и ученик-ученик, чест продуктиван рад, ученици су слободни и преовлађује унутрашња мотивација.

У циљу повећања ефикасности наставе граматике чија ограничења се нарочито испољавају у репродукцији и вербализму, уводи се интеракција као модел учења. Битне претпоставке су формирање група или парова ученика како би се остварила оптимална сарадња и емоционална клима. "Традиционална настава је занемаривала кооперативне ефекте учења. Она није развила одговорност за изградњу интерперсоналних способности" (Н. Сузић и сарадници, 1999, стр. 22).

Традиционална настава је усмјерена ка „просјечном“ ученику, док је позиција исподпросјечних ученика (дјеце са посебним потребама) и изнадпросјечних (даровитих)

ученика, врло често занемарена, а активност наставника стављена у први план и тиме га довела у ситуацију да од њега зависи ток наставног процеса. О традиционалној настави говорили су многи теоретичари, дидактичари и методичари, према чијим теоријама су ученик, наставник и наставни садржај тзв. “дидактички троугао”, гдје је фактор ученик посебно апострофиран.

Кад се говори о традиционалној настави граматике, онда се првенствено мисли на традицију у школским обрасцима у којима је већ дуже присутан неки од интерактивних поступака, али њихова присутност не значи и интерактивну наставу. Због ових појмовних нејасноћа, потребно их је разграничити, да би се тако избјегле заблуде. Ако се у најстаријим теоријама ученик ставља у активну функцију, онда је и у традиционалној настави ученик подстицан на мисаону активност. Ученик је у традиционалној настави био и остао у позицији пасивног посматрача наставног процеса гдје ученик само памти изречене реченице и мисли наставника. Час граматике у традиционалној настави је представљао „сервирање“ дефиниција и примјера у готовом облику, гдје је наставник говорио више од свих ученика заједно. Такви часови пуни теоретисања и сухопарних примјера су сигурно били досадни и неинтересантни. Већина предавања је била **ex catheдра** тј. на њима се обрада новог наставног градива остваривала тако што је наставник континуирано излагао, а ученици га слушали и понешто записивали и трудили се да то све добро науче. Традиционална настава граматике од ученика не захтијева ништа више од пуког запамћивања чињеница и користи само формиране и постојеће могућности ученика, а игноришу се ученикови потенцијали. Сигурно је да неповољно утичу на квалитет стечених знања неодговарајући избор **наставних метода које могу оптеретити ученика (оптерећење може бити мисаоно и временско).**

Овим истраживањем се посматра настава граматике из два угла. Први подразумејева традиционалну обраду наставних јединица из граматике, те провјеру нивоа усвојености стеченог знања, а други подразумејева обраду наставних јединица у интерактивној настави и провјеру нивоа усвојености стеченог знања.

Значај проучавања- Практично, овај рад представља акционо истраживање ефикасности наставе уз адекватну статистичку обраду добијених варијабли. Усвајање градива било путем традиционалне или интерактивне наставе граматике и мјерење ученичких постигнућа представља важан пут ка модернизацији и осавремењивању наставе граматике. **Циљ истраживања** је испитати и компарирати позиције и активност ученика у традиционалној и интерактивној настави граматике. Ове позиције и активности ученика могуће је испитати ако се интервенишуће варијабле укрсте са контролним и неутралним, а то практично значи да се упореде традиционална и интерактивна настава граматике тако што ће се одговарајућим инструментима измјерити ниво постигнућа ученика послје часова граматике рађених традиционалним и интерактивним методама, а притом се искључи паразитарни фактор вјежбања код куће.

ГЛАВНА ХИПОТЕЗА од које полазимо је да постоји статистички значајна разлика у позицији и активности ученика у традиционалној настави граматике у односу на позицију и активност у интерактивној настави граматике. Конкретније, занима нас колики је ниво ученичког постигнућа послје часа интерактивне наставе у поређењу са нивоом постигнућа послје часа традиционалне наставе граматике. Тестирањем је обухваћено 105 ученика 6. разреда и 46 ученика 8. разреда. Узорак је репрезентативан и хотимичан. Имајући у виду да је ово трансверзално истраживање није могло доћи до осипања узорка, тако да је учешће предвиђеног броја ученика било 100%.

Као инструменти у овом раду се користе тестови из граматике тимски састављени са задацима различитих нивоа тежине, помоћу којих се мјери ниво постигнућа на часовима граматике. Тестови су процијењивали ниво постигнућа на часовима морфологије (наставна јединица именичке замјенице и презент) и синтаксе (наставна јединица комуникативне реченице и мјесне и временске реченице)

Током израде овог рада тражили су се могући одговори на следећа питања:

-Да ли су часови граматике рађени традиционалним поступком мање продуктивни у односу на часове граматике рађене интерактивним поступком?

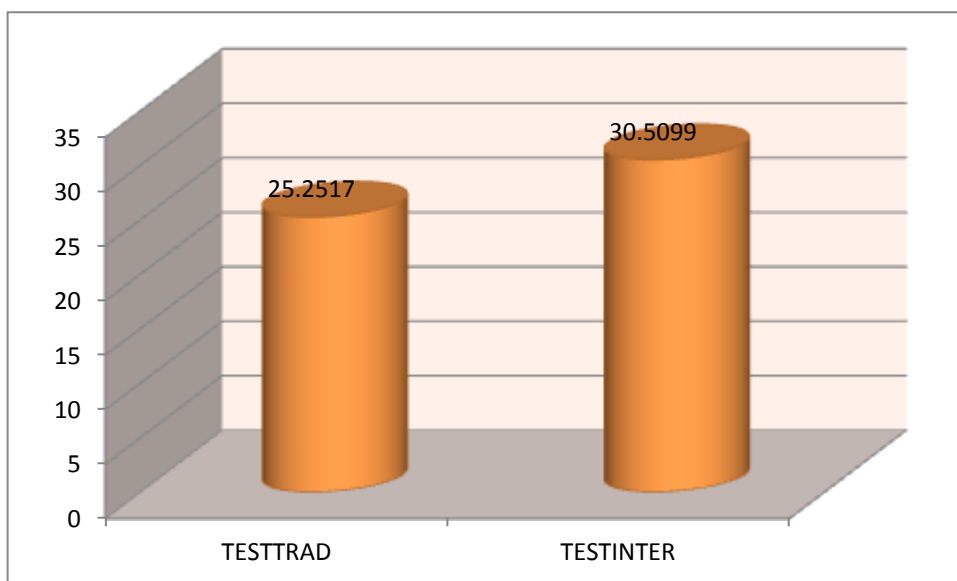
-Да ли су резултати ученика бољи након часа граматике који је интерпретиран интерактивним моделом?

Табела 1 Репрезентативни дескриптивни параметри израчунати на основу резултата варијабли ТЕСТТРАД и ТЕСТИНТЕР

Варијабле	Број испитаника	Минимум	Максимум	Аритметичка средина	Стандардна девијација	К-В
ТЕСТТРАД	151	.00	50.00	25.2517	13.93950	0.55
ТЕСТИНТЕР	151	.00	50.00	30.5099	14.62549	0.47

*Легенда: ТЕСТТРАД-Тест из граматике рађен након часа традиционалне наставе
ТЕСТИНТЕР-Тест из граматике рађен након часа интерактивне наставе*

У табели 1 видимо обрађене резултате тестирања ученика послје часа традиционалне и интерактивне наставе. Тест је конципиран тако да ученици могу освојити максимално 50 бодова, док би минимални учинак теоретски износио 0 бодова. Ово уједно представља и опсег варијације за посматране варијабле. Узорак је за посматране варијабле просјечно хомоген, о чему свједочи вриједност коефицијента варијације.

Графикон 1 Графички приказ вриједности аритметичких средина за варијабле ТЕСТТРАД и ТЕСТИНТ

*Легенда: ТЕСТТРАД-Тест из граматике рађен након часа традиционалне наставе
ТЕСТИНТЕР-Тест из граматике рађен након часа интерактивне наставе*

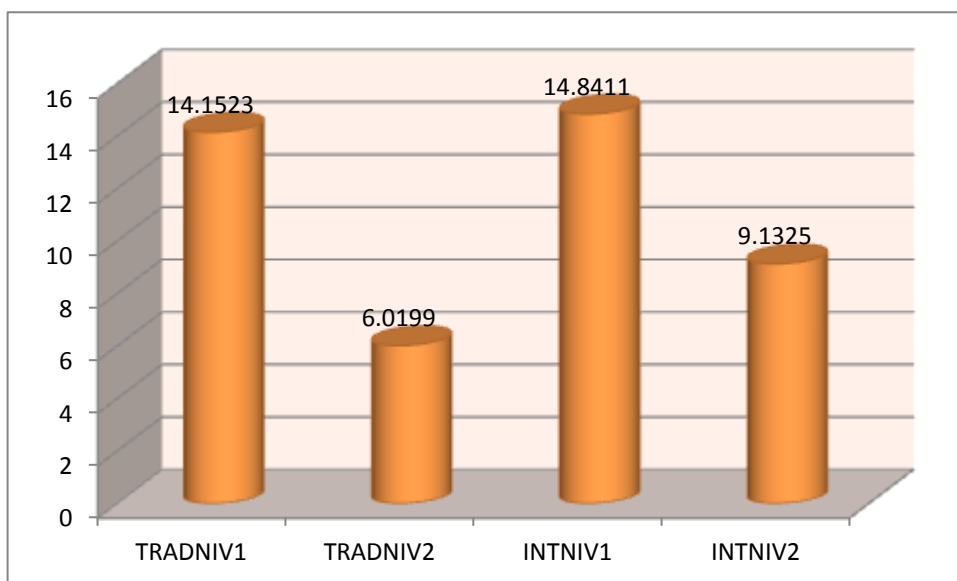
Табела 2 Репрезентативни дескриптивни параметри израчунати на основу резултата варијабли ТРАДНИВ1, ИНТНИВ1, ТРАДНИВ2 и ИНТНИВ2

Варијабле	Број испитаника	Минимум	Максимум	Аритметичка средина	Стандардна девијација
ТРАДНИВ1	151	.00	20.00	14.1523	5.72101
ТРАДНИВ2	151	.00	20.00	6.0199	6.24016
ИНТНИВ1	151	.00	20.00	14.8411	5.42721
ИНТНИВ2	151	.00	20.00	9.1325	7.54866

*Легенда: ТРАДНИВ1- Тест- традиционална настава ниво1
ТРАДНИВ2- Тест- традиционална настава ниво2
ИНТНИВ1- Тест- интерактивна настава ниво 1
ИНТНИВ2- Тест- интерактивна настава ниво 2*

Варијабле представљене у табели су изведене из варијабли ТЕСТТРАД и ТЕСТИНТЕР, тако да су лакша питања(прва два питања) представљала ниво сложености 1, а тежа (последња два питања) ниво сложености 2.

Графикон 2 даје бољи визуелни увид у квантитативни однос ових варијабли.

Графикон 2 Графички приказ вриједности аритметичких средина за варијабле ТРАДНИВ1 ,ИНТНИВ1, ТРАДНИВ2 и ИНТНИВ2

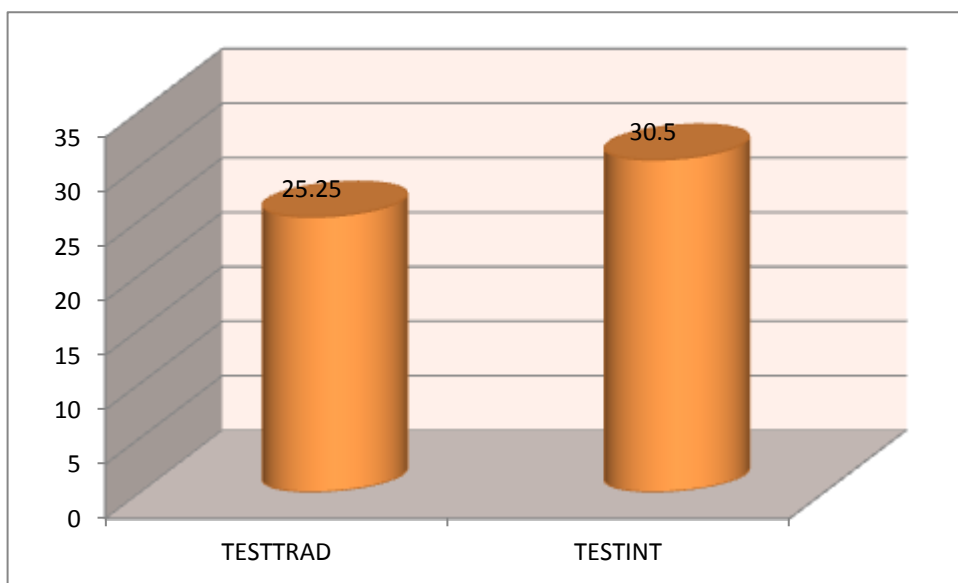
*Легенда: ТРАДНИВ1- Тест- традиционална настава ниво1
 ТРАДНИВ2- Тест- традиционална настава ниво2
 ИНТНИВ1- Тест- интерактивна настава ниво 1*

Табела 3 Резултати Т-Тест за варијабле ТЕСТТРАД и ТЕСТИНТ

Варијабле	Т- тест	Значајност (п)
ТЕСТТРАД- ТЕСТИНТ	-10.243	.000**

*Легенда: ТЕСТТРАД-Тест из граматике рађен након часа традиционалне наставе
 ТЕСТИНТЕР-Тест из граматике рађен након часа интерактивне наставе*

Из табеле 3 је видљиво да постоји статистички значајна разлика између резултата испитаника постигнутих на провјери знања после наставе извођене традиционалним и интерактивним методама. Бољи резултат постигнут је после интерактивне наставе, о чему свједочи негативна вриједност Т-теста. Уочена разлика је на нивоу значајности 0,01.

Графикон 3 Графички приказ резултата Т-Теста за варијабле ТЕСТТРАД и ТЕСТИНТ

*Легенда: ТЕСТТРАД-Тест из граматике рађен након часа традиционалне наставе
ТЕСТИНТЕР-Тест из граматике рађен након часа интерактивне наставе*

Графикон 3 визуелно приказује однос посматраних варијабли. Средња вриједност резултата теста усвојености знања након традиционалне наставе износи 25,25 бодова, што је видљиво мање од 30,5, колико је постигнуто на тесту после интерактивне наставе. Овај резултат представља статистички значајан податак јер је њиме потврђена основна хипотеза овог рада.

Табела 4 Резултати Т-теста за варијабле ТРАДНИВ 1 и 2 - ИНТНИВ 1 и 2

Варијабле	Т- тест	Значајност (п)
ТРАДНИВ1- ИНТНИВ1	-2.080	.039*
ТРАДНИВ2-ИНТНИВ2	-8.277	.000**

*Легенда: ТРАДНИВ 1 и 2 Нивои постигнутих резултата- традиционална настава
ИНТНИВ 1 и 2 Нивои постигнутих резултатаи- интерактивна настава*

С обзиром да је током дискриминативне анализе уочена статистички значајна разлика између резултата које су испитаници постигли на тестовима усвојеног знања после различитих наставних метода, наметнуло се питање да ли је већа разлика настала на лакшим или тежим задацима. Тестови су конципирани на такав начин да су прва два питања представљала нижи ниво сложености, а задња два виши. Разлике које су се појавиле и на нижем и вишем нивоу сложености показују да је било смисла вршити поређење резултата на овај начин. Наиме разлика између резултата која се појавила на нижем нивоу сложености

значајна је на нивоу 0.05, док је на вишем нивоу уочена разлика на нивоу значајности 0.01. Ово говори у прилог закључка да интерактивна настава боље резултате постиже на вишем нивоу сложености, што је за овај рад врло важан податак.

T-тест из табеле 4 показао је како су статистички бољи резултати испитаника постигнути на провјери знања послје интерактивне наставе него послје традиционалне наставе. О овоме свједочи негативна вриједност T-теста којом се потврђује да је интерактивна настава подстакла ученике на боље резултате приликом израде теста.

Табела 4 показује изузетан податак којим се дошло до сазнања да ученици постижу боље резултате на вишем нивоу сложености задатака послје часова интерактивне наставе. Тако је потврђена претпоставка да су ученици мотивисанији за рад и рјешавање задатака послје часова интерактивне наставе. Ниво значајности од 0,01 показује да су ученици боље рјешавали задатке тежег нивоа послје часа интерактивне наставе у односу на задатке тежег нивоа послје часа традиционалне наставе.

На основу анализе резултата истраживања о односу традиционалне и интерактивне наставе граматике, на узорку од 151 ученика старијих разреда основне школе, дошло се до основног закључка да постоји статистички значајна разлика у **позицији и активности ученика у традиционалној настави граматике у односу на позицију и активност ученика у настави извођеној интерактивним поступком**

Ово истраживање је показало да су ученици заинтересованији за учење ако се приликом обраде наставне јединице користи интерактивни поступак. Наравно да се традиционална настава не негира и да она има своје предности, али у данашње вријеме кад су ученицима доступни разни извори, нужно је осавременити наставу граматике и увести ученике у свијет језика кроз игру, интересантне задатке у којима се учениково залагање врло брзо препозна и награди. Граматику учинити „опипљивом“ могу спретни наставници који вјешто користе интеракцију као модел успјешније сарадње, гдје ученици уче како пронаћи одговарајуће информације и добро их искористити, на уштрб запамћивања и репродуковања чињеница.

ЛИТЕРАТУРА

- Банђур, В (1985). *Ученик у наставном процесу*. Сарајево: Веселин Маслеша.
- Банђур, В., Поткоњак, Н (1999). *Методологија педагогије*. Београд: Савез педагошких друштава педагогије.
- Илић, М (1998). *Настава различитих нивоа сложености*. Београд: Учитељски факултет
- Мандић, П. (1987). *Иновације у настави*. Сарајево: Свјетлост.
- Мандић, П. (1995). *Индивидуална комплексност и образовање*. Београд: Научна књига.
- Перић, Д. (2006). *Методологија научних истраживања*. Београд: Тимс
- Сузић, Н. (2001). *Интерактивно учење*. Бањалука: ГТ-центар.

- Сузић, Н.(2005). *Педагогија за ХХИ вијек*. Бањалука:ТТ-центар.
- Сузић,Н.(2007). *Примијењена педагошка истраживања*. Бањалука:ХБС

ПРИЛОЗИ

1.НЗОТ ЗА 6. РАЗРЕД – 1

ИМЕНИЧКЕ ЗАМЈЕНИЦЕ

1. задатак:

Замјенице се дијеле на _____ и _____.

Именичке замјенице могу бити _____ и _____.

2. задатак:

Замјенице имају падежну промјену! Докажи!

3. задатак:

Напиши падеже личне замјенице 2. лица множине!

4. задатак:

Препознај замјенице и одреди им падеж:

 Ја сам ти купила књигу да јој понесеш на рођендан.

 Маја му је рекла да га волим.

5. задатак:

Неличну општу замјеницу за бића напиши у дативу једнине!

Неличну одричну замјеницу за бића напиши у инструменталу једнине!

2. НЗОТ ЗА 6. РАЗРЕД – 2

ПРЕЗЕНТ

1. задатак:

Презент је _____ глаголски облик којим се означавају радње које се врше у _____.

2. задатак:

Напиши наставке за грађење (творбу) презента!

3. задатак:

Напиши глагол ЛЈУЉАТИ СЕ у презенту, сва лица једнине и множине!

4. задатак:

Одреди презентску основу код сљедећих глагола: ЛЕЋИ, НОСИТИ, РАДИТИ, КОПАТИ, ВУЋИ.

5. задатак:

Препознај глаголе у презенту , њихово лице и број:

 Возим се градом, док други купују поклоне.

 Волимо се играти кад мајка пече колаче.

 Учите ли математику?

3. НЗОТ ЗА 8. РАЗРЕД – 1

КОМУНИКАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ

1. задатак:

Наброј основне функције комуникативних реченица!

2. задатак:

У писању се комуникативне реченице означавају _____, а у говору се препознају по _____.

3. задатак:

Обавјештајну реченицу напиши као заповиједну!

Марко је купио књигу.

4. задатак:

Какве су по комуникативној функцији следеће реченице и нацртај њихове графике!

Мајо, донеси воде!

Ја сам стигла.

Живјели младенци!

Ко је купио сладолед?

Што је ово добро!

5. задатак:

Напиши неколико комуникативних реченица пратећи предложени примјер:

Јелена је научила математику.

4. НЗОТ ЗА 8. РАЗРЕД – 2

МЈЕСНЕ И ВРЕМЕНСКЕ РЕЧЕНИЦЕ

1. задатак:

Напиши дефиницију за мјесну реченицу.

Напиши дефиницију за временску реченицу.

2. задатак:

Наведи прилоге за мјесто по којим препознајемо мјесне реченице.

Наведи временске прилоге по којим препознајемо временске реченице.

3. задатак:

Када временске реченице одвајамо запетом?

Мјесне реченице најчешће одређују глаголе, па су по својој функцији _____.

4. задатак:

Препознај врсте прилошко – одредбених реченица и заокружи везнике:

Док је леђа, биће и самара.

Јавиће ми се кад стигне кући.

Гдје мачке нема, ту мишеви коло воде.

Наћи ћемо се у парку гдје смо се јуче срели.

5. задатак:

Уз помоћ везника створи по двије временске и двије мјесне реченице:

-ДОК.ПОШТО

-ОДАКЛЕ,КУДА